

УДК 811.111:811.161.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/28.208795>**Лілія ТЕРЕЩЕНКО,**

orcid.org/0000-0002-2774-8540

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземної філології та перекладу

Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

(Вінниця, Україна) tereshchenko_l@yahoo.com

КОНЦЕПТИ БАГАТСТВО ТА WEALTH ЯК ВИРАЗНИКИ ЦІННІСНИХ ДОМІНАНТ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВОСПІЛЬНОТ

У статті представлені результати порівняльного дослідження концептів WEALTH/БАГАТСТВО. Метою дослідження було вивчення ціннісних орієнтирів англійської та української лінгвокультурних спільнот шляхом проведення зіставного аналізу змісту та форм вербалізації концептів WEALTH/БАГАТСТВО. Проведене дослідження показало, що ядерні елементи зазначених українських та англійських концептів у цілому співпадають, на що вказує на суттєвий збіг у трактуванні відповідних понять, які позначають велике майно, цінності, гроші; достаток усього, розкіш; сукупність матеріальних цінностей (зокрема, корисних копалин, флори і фауни); велику кількість, багатоманітність; щось дуже цінне, важливе чи значне. Відповідно до семантичних компонентів лексеми багатство можна віднести: велику кількість чогось; цінність і важливість цього об'єкта; в англійців також багатство історично асоціювалось зі щастям та благополуччям. Однак у своїх оціночних та асоціативних компонентах український та англійський концепти мають певні відмінності, що пов'язане з філософським підґрунтям світосприйняття двох народів. Для українського народу багатство вважається предметом осуду, адже досягається шахрайством або брехнею. На противагу, в англомовній картині світу багатство надає статусу людині. У протестантській культурній традиції багатство розглядається як знак Божої милості за дбайливість і працелюбність, а бідність – як покарання за лінощі і недолугість відповідно. В українській мові такий теологічний зв'язок зберігся лише в імовірній етимології лексеми багатство як «зв'язку з Богом». Утім, в обох лінгвокультурах виявляється неоднозначне ставлення народів до багатства як блага, яке забезпечує фізичний (якщо не душевний) комфорт, та багатіїв як людей, які водночас викликають внутрішній осуд та упередження, але зовні отримують пошану і захоплення.

Ключові слова: концептуальний аналіз, зіставний аналіз, вербалізація концепту, паремії, мовна картина світу.

Liliia TERESHCHENKO,

orcid.org/0000-0002-2774-8540

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation

of Vinnytsia Institute of Trade and Economics

of Kyiv National University of Trade and Economics

(Vinnytsia, Ukraine) tereshchenko_l@yahoo.com

CONCEPTS БАГАТСТВО AND WEALTH AS EXPRESSION OF VALUES OF ENGLISH AND UKRAINIAN LINGUAL COMMUNITIES

The article presents the results of a comparative study of the concepts WEALTH/БАГАТСТВО. The purpose of the work is to study the values of the English and Ukrainian linguistic and cultural communities through the comparative analysis of the content and forms of verbalization of the concepts WEALTH/БАГАТСТВО. The conducted research has shown that the nuclear elements of the concepts mentioned above mostly coincide, which indicates a significant coincidence in the interpretation of these concepts that denote great property, values, money; abundance of everything, luxury; a set of tangible assets (in particular; minerals, flora and fauna); large number, variety; something very valuable, important or significant. Thus, the lexeme 'wealth' has the following the semantic components: a large number of something; the value and importance of this object. The wealth of the British has historically been associated with happiness and well-being. However, in their evaluative and associative components Ukrainian and English concepts have some differences due to the philosophical basis of the two peoples' world outlooks. Among the Ukrainian people, wealth has been condemned because it is thought to have been achieved through fraud or lies. In contrast, in the English image of the world, wealth confers a high status of a person. In the Protestant cultural tradition, wealth is seen as a sign of God's mercy for care and diligence, and poverty as a punishment for laziness and perversity. In the Ukrainian language, such a theological connection is preserved only in the probable etymology of the lexeme 'wealth' as a "connection with God." However, in both cultures, the ambiguous attitude of people to wealth is manifested twofold: wealth as a blessing that provides physical (if not spiritual) comfort, and the rich as people who provoke inner condemnation and prejudice, but who are treated with pronounced respect and admiration at the same time.

Key words: conceptual analysis, comparative analysis, verbal presentation of the concept, proverbs, linguistic image of the world

Постановка наукової проблеми. Майновий стан є, вочевидь, одним із найдревніших критеріїв розподілу суспільства, що і до сьогодні діє у більшості народів планети. При цьому розподіл є далеко нерівномірним: невеликій групі супер-багатіїв можна протиставити незліченну масу менш заможних, а то й зовсім бідних людей. Водночас для вкрай бідних людей більшість населення на планеті буде здаватися багатіями. Як бачимо, окреслення самих рис багатства є досить суб'єктивним і проблематичним. Тим цікавіше спостерігати за змінами, що відбуваються в осмисленні окремою культурною спільнотою багатства як явища. Безперечно цінними також мають бути спроби порівняти способи концептуалізації цього явища та його вербальної актуалізації різними лінгвокультурними спільнотами, оскільки вони дозволяють виявити спільні (загальнолюдські) та відмінні (етнокультурні) ціннісні домінанти зафіксовані у мовному матеріалі.

Актуальність дослідження зумовлена, з одного боку, надзвичайною поширеністю тематики в сучасному світі, який стає все більш поляризований: багаті та бідні країни або верстви населення, багатий та бідний культурний чи духовний спадок тощо. З іншого боку, існує необхідність відпрацювання чітких алгоритмів порівняльних концептуальних досліджень, які могли б стати підґрунтям широких міждисциплінарних та міжкультурних досліджень.

Метою дослідження є вивчення ціннісних орієнтирів англійської та української лінгвокультурних спільнот шляхом проведення зіставного аналізу змісту та форм вербалізації концептів WEALTH і БАГАТСТВО.

Аналіз останніх публікацій. Аналіз вітчизняних та зарубіжних публікацій свідчить про бум концептологічних досліджень, що відбувається у останні десятиріччя. Розробкою щонайменше трьох різних підходів до тлумачення сутності та способів дослідження концептів займаються С. Г. Воркачов, І. О. Голубовська, Р. Джекендоф, С. А. Жаботинська, В. І. Карасик, О. С. Кубрякова, Р. Ленекер, О. І. Морозова, М. А. Приходько, О. О. Селіванова, Ю. С. Степанов, І. А. Стернін, Ж. Фоконьє, І. С. Шевченко тощо. Дослідники зосереджують фокус уваги на елементах когнітивної діяльності людини, результати якої фіксуються у мові, або ж на описі національної концептосфери як виразника узагальненої мовної свідомості певного етносу. Новим етапом концептологічних досліджень стало звернення до дискурсивної діяльності як форми актуалізації певних характеристик концепту.

Одним із найважливіших завдань сучасних лінгвістичних студій є виявлення етнокультурних та універсальних рис мовної картини, що стають запорукою або перепорою для міжкультурного спілкування (Вуколова, 2017). Відповідні дослідження залучають розлогий семантичний аналіз лексики різних мов із метою проведення реконструкції цілісної системи уявлень людства про певну сферу життя, а також дослідження окремих концептів, які є «ключовими» для певних культур (Терещенко, 2017). Проведення зіставного аналізу концептів у кількох мовах передбачає більш повні та глибокі висновки щодо лінгвокультурних характеристик концепту.

Багатство, на нашу думку, можна віднести до категорії універсальних концептів, які представляють важливі явища дійсності, актуальні та цінні для багатьох культур і, відповідно, вербалізуються великою кількістю мовних одиниць. Вивченню концептів WEALTH/БАГАТСТВО присвячена низка вітчизняних робіт, які розкривають різні аспекти і перспективи дослідження.

Волошко М.Ю. окреслює лексико-семантичне поле «багатство» в англосаксонській міфопоетичній картині світу і, вдавшись до фреймового аналізу, виявляє лінгвокогнітивні особливості функціонування концепту БАГАТСТВО у цій картині світу (Волошко, 2005).

Дослідження О. Сурмач присвячені сучасним засобами об'єктивації концепту WEALTH в англійській мові. Зокрема, дослідниця доводить, що основними формами вербалізації концепту є лексеми *wealth, rich, money*, які представляють низку прототипічних характеристик багатства (Сурмач, 2013).

Під час аналізу міфологем, пов'язаних з об'єктивацією концепту WEALTH, Т. Г. Пімонова виділяє загальнокультурні міфологеми (*curled darlings, flannelled fool, Barmecide feast, Midas touch* тощо), які засуджують жадібність, марнославство, недалекоглядність, пов'язані з багатством або бажанням його набути, а також біблеїзми (*Joseph's coat, fleshpots of Egypt*), у яких критикується відмова людини від духовних цінностей заради матеріальних благ, що відкриває асоціації багатства зі злом та пороком (Пімонова, 2011).

Серед порівняльних концептологічних досліджень тематиці благополуччя як такого, зокрема і матеріального, присвячена робота К. Головенко (Головенко, 2008). Проведений дослідницею аналіз концепту PROSPERITY та його українського відповідника заможність як національно-маркованих концептів вказує на дещо відмінні етнопсихологічні домінанти українського та англійського світоглядів, що зумовлені різними

суспільно-історичними реаліями двох народів. У дослідженні вказується на тісний зв'язок між концептами PROSPERITY та SUCCESS, оскільки для англійської лінгвокультурної спільноти багатство може виступати мірилом успішності людини, тоді як сам успіх асоціюється з подоланням перепон, вдосконаленням і професійним зростанням, яке приносить певні плоди, в тому числі й матеріальні. На відміну від цього, українська свідомість асоціює збагачення з безцеремонними, часто протиправними діями, а сам стан багатства викликає недовірливе або презирливе ставлення, оскільки в переважній своїй масі українці ніколи не були заможними.

Дослідження А. М. Сніжко підтверджують думку про те, що в обох лінгвокультурних спільнотах концепти SUCCESS/УСПІХ і WEALTH/БАГАТСТВО асоціативно пов'язані (Сніжко, 2009). Відтак навіть в українській лінгвокультурі негативна оцінка багатства «відтіняється» позитивною асоціацією з успішністю, досягненням певної мети.

На неоднозначність оцінок багатства у двох народів вказує аналіз концептів MONEY/ГРОШІ, здійснений М. Г. Зеленцовою. Для англійців гроші є рушійною силою процвітання, до якого потрібно прагнути. Однак серед українців побутує думка, що багатство походить від лукавого – *багатому й чорт гроші носить*. Згідно з дослідженням слов'янські народи ставлять під сумнів можливість купити розум (освіту) за гроші, тоді як англійці вбачають цінність у такій інвестиції – *money spent on the brain is never spent in vain* (Зеленцова, 2011). Відповідні розбіжності можуть свідчити про певну упередженість українців щодо багатства та багатіїв. Наведені та подібні дослідження вказують на неоднозначність трактування багатства у двох лінгвокультурах і спонукають нас до більш ґрунтовного вивчення питання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Дослідження концептів WEALTH/БАГАТСТВО передбачало проведення поетапного концептуального та зіставного аналізів. Відповідно, були задіяні компонентний та етимологічний аналіз для виявлення семантичного складу імен концептів, ономастичний аналіз – для опису способів вербалізації концептів, лексико-семантичний аналіз похідних слів – для виявлення можливих змін вихідного значення основної лексеми, інтерпретаційний аналіз атрибутивних словосполучень – для опису ціннісних характеристик концептів, виявлення когнітивних метафор під час аналізу фразеологічних одиниць, зіставний аналіз предметних, ціннісних та асоціативних компонентів концептів WEALTH/БАГАТСТВО.

Іменем концепту WEALTH виступає відповідна лексема *wealth*, значення якої, за даними пошукової лексикографічної системи OneLook Dictionary Search, зазначене у 47 різноманітних лексикографічних джерелах. Лексема має широку сферу вжитку та зустрічається у великому жанрово-стилістичному розмаїтті текстів: від наукових розвідок до побутового сленгу.

Аналіз визначень лексеми *wealth* дозволив виділити такі значення: 1) a large amount of money and other valuable things, a plentiful supply of a particular desirable thing; 2) the state of being rich; 3) a large supply of useful things; 4) a large amount of a useful quality or skill; 5) (*Economics*) all goods and services with monetary, exchangeable, or productive value. У низці словників вказується також архаїчне значення лексеми *wealth*, яке відповідало поняттю «благополуччя»: a sound, healthy, or prosperous state. Прикметно, що лексема походить від сер. англ. слова *wele* «well-being» (*weal*) за аналогією до слова *health* і у XIII ст. мала значення «happiness», тобто щастя (*Etymological dictionary*).

До можливих форм вербалізації концепту WEALTH відносяться усі лексеми відповідного семантичного поля, зокрема: *abundance, affluence, assets, capital, cash, copiousness, cornucopia, fortune, lucre, luxuriance, luxury, means, opulence, pelf, plenitude, possessions, profusion, prosperity, riches, richness, substance, treasure, wherewithal, worth*. О. Сурмач вказує лексеми *abundance, affluence, value, prosperity, profusion, money, assets, holdings, capital, much, plenty* в якості засобів вербалізації ядерної зони концепту WEALTH (Сурмач, 2013: 105).

Зупинимось на лексемах *rich* та *richness*, які найближчі за семантичним обсягом із поняттям *wealth* і також виступають антонімами поняття *poverty*. Прикметник *rich* походить від сер. англ. *riche*, від давн. англ. *rice*; стар.-верх.герм. *rihhi*, при цьому іменник *rihhi* сходить до староірландського *ri* зі значенням «король». Широкий набір значень цієї лексеми, як і лексеми *wealth*, не обов'язково пов'язаний з матеріальними, особливо фінансовими, активами: 1) багатий; 2) розкішний; 3) цінний, вартий уваги (*a rich suggestion*); 4) рясний, багатий, родючий (*rich soil, rich harvest*); 5) жирний, здобний, живильний (*rich milk, rich dish*); 6) пряний, сильний (про запах); 6) м'який, глибокий, інтенсивний, яскравий (про колір); 7) соковитий (про фруктах). Лексема *richness* історично включає в себе ознаки багатства, спроможності, наділення владою, а відповідний прикметник *rich* містить семи «цінність», «розкішність», «насиченість», «повнота», що суттєво розширює наше розуміння про зміст концепту WEALTH.

Неологізми, утворені від лексеми *wealth*, є численними, що вказує на значимість самого концепту в сучасній англомовній лінгвокультурі: *wealthy* (у значенні «крутий, надзвичайний, локсовий»), *wealth belly*, *wealth care*, *wealth cheat codes*, *wealthcoach*, *wealth discrimination*, *wealth disease*, *wealthier*, *wealth-esteem*, *wealthfare*, *wealth gap*, *wealth glorification*, *wealthie* = *wealthy selfie*, *Wealthiesm*, *wealthist*, *wealthlete*, *wealth porn*, *Wealthsplaining*, *Wealthubus*, *wealthware*, *wealthy cute*, *wealthymen* (Urban dictionary). Із наведених 22 деривативів лише два несуть чітку позитивну оцінку (*wealthcoach* – тренер, який вчить, що істинне багатство – це не лише гроші, але й час, щастя, здоров'я, стосунки тощо, *wealthier* – найрозумніший член групи зі своїми грошима), тоді як решта підкреслюють негативний оцінний компонент концепту WEALTH на сучасному етапі. Одразу зазначимо, що активний словотвір не характерний для українського імені концепту БАГАТСТВО, натомість в українській мові з'являються запозичення або неологізми без кореня багат-

Серед найтипівіших словосполучень з лексемою *wealth* виділяють такі: *create/build/generate wealth*; *accrue/accumulate wealth*; *household/personal/private wealth*; *corporate/economic/financial wealth*; *consumer/shareholder wealth*; *national wealth*; *oil/mineral/gas wealth*; *wealth creation/redistribution*; *a wealth of data/detail/information*. Відповідно, багатство може бути на різних рівнях: персональному, корпоративному, національному, багатство є мірою як матеріальних (наприклад, нафти), так і нематеріальних («багатство деталей») ресурсів, багатство може комусь належати тощо. Додамо ще визначення низки фразеологізмів: *be rolling in wealth* («купатися в розкошах»); *wealth beyond the/any dream of avarice* («нечувані багатства»).

Відтак маємо змогу навести деякі варіанти метафоричного профілювання концепту WEALTH. Для носіїв англійської мови багатство є: спорудою (*build wealth*); витвором (*create wealth*); речовиною, яка можна зібрати, накопичити, роздати, в яку можна зануритись (*generate / accrue / accumulate wealth*; *roll in wealth*; *wealth redistribution*); об'єктом, який має певний розмір (*enormous / vast wealth*), або якого можна сховати (*hidden / hoarded wealth*); безмежним об'єктом (*boundless / infinite / unlimited wealth*).

Дослідження К. Головенко ілюструють також метафору, пов'язану із заможністю: багатство, престиж, влада і вплив – це ВЕРХ (*high-status Englishman, high office*) або ВЕЛИЧИНА (*a big cat/fish/cheese*), бідність і занепад – це НИЗ (*lowly Englishman, low class*) (Головенко, 2008: 163).

З-понад 70 словосполучень, утворених зі словом *wealth*, лише декілька містять оціночну сему: позитивну (*fabulous, greater/greatest wealth*) або негативну (*excessive / mere / extreme / superfluous wealth*). Це свідчить про те, що сам концепт має змінний оцінний компонент, що не закріпився на рівні усталеного, звичних або клішованих словосполучень і вимагає для остаточного з'ясування ширшого контексту.

Згідно зі Словником української мови в 11-и томах лексема *багатство* має такі значення: 1) велике майно, цінності, гроші; 2) достаток усього, розкіш; протилежне до бідності; 3) сукупність матеріальних цінностей (зокрема, корисних копалин, флори і фауни); 4) велика кількість, багатоманітність; 5) щось дуже цінне, важливе, значне. Відповідно до семантичних компонентів лексеми *багатство* можна віднести: велику кількість чогось; цінність і важливість цього об'єкта.

Етимологічний словник української мови розкриває етимологію слова *багатий* (яке знаходимо в усіх слов'янських мовах) – від старослов'янського **БОГАТЬ**, псл. *bogaty* «той, хто має великий наділ», похідне від *boğь «доля, майно, багатство»; – дінд. *bhagaḥ* «маєток, щастя», пов'язане з *bhajaṭi* «надавати, давати, наділяти», ав. *bagā-*, *baḡa-* «бог, господь», тах. «частина, доля», алб. *bagëti* «скотина, велика рогата худоба, тяглова худоба»; в українській мові *ба-* замість *бо* виникло як результат асиміляції. Тобто у древніх народів багатого вважалась людина, яка має земельну ділянку, худобу, помешкання (тобто користується матеріальними благами), а також це щаслива людина, пов'язана з богом.

Прикметник *багатий*, як й іменник *багатство*, несуть у своїй семантиці чимало позитивних характеристик, актуалізуючи насамперед заможність, повноту, розкішність, привабливість, значущість, пишноту, достатність, цінність певних ресурсів або характеристик та володіння ними.

Синонімічний ряд лексеми *багатство* підтверджує це: *щедрість, пишність, пишнота, маєтність, капітали, мільйони, розкіш, гоїність, помпезність, майно, скарб, статок, (поет.) золото срібло; золоті гори, золоте дно*. Утім, багато синонімів апелюють саме до володіння матеріальними статками. Багатство також описують за допомогою обліку кількості матеріальних благ, зокрема, грошей може бути: *без ліку; кури не клюють; свині не їдять; лопатою горни; аж кишить* (зневажл.); *до біса; як маку; як піску морського; ні проїхати ні пройти; хоч греблю гати; з головою; по зав'язку; ціла купа; як цвіту в городі (по всьому світу)*. Як бачимо, в описах переважають мета-

фори, які залучають елементи щоденного побуту давніх українців.

У свою чергу, лексема *багатий* має такий синонімічний ряд: *багач, багатир, ситий, товстосум* (розм.), *товстопузий* (зневажл.), *дука* (застар.), *дукар, дукач, капіталіст, крез, золотий* <грошовий> *мішок*. У сучасному українському мовленні знаходимо чимало запозичень або новотворів: *нувориш* (*новобагачко*), *плутократ, олігарх, папик, мільярдер, мільйонер, він-персона*. Молодих представників соціальних верхів суспільства, які прагнуть матеріально або соціально виокремитись з-поміж решти соціуму нині, називають *мажорами*. Запозичення з російського сленгу можна представити українськими відповідниками: *крутилик, підпанок, вершок, цабе, дженджик, жевжик, мамасик, жиробіс, панич, розпачьок, світотряс, багатійко, дукачик*.

Помпезний несмак, властивий стилю життя багатіїв у сучасній Україні, описують такими лексемами: *Пионка-стайл, золотий батон, лакшери*. Чи залишаться ці лексеми і надалі, після того як будуть забуті оригінальні контексти їх вживання, покаже час.

Дослідження паремійного фонду обох мов дозволив виявити такі історично закарбовані асоціації та цінності. Перш за все, багатих людей український народ пов'язує із жадібністю: *Багатому шкода корабля, а бідному – гаманця; Багач – як собака: на своєму лежить, а хвіст перекинув на чуже; Яка заможність, така й скупість; Від багача не жди калача*.

Англіїці асоціюють багатство із порушенням закону і злодійством: *A thief passes for a gentleman when stealing has made him rich; It is good fishing in troubled waters*. Також в українській лінгвокультурі заможні люди вважаються нечесними, злодійкуватими, здатними нехтувати законом і правилами: *Мертвий та багатий не буває винуватий; Багатий творить як хоче, а убогий – як може; Багатієві – красти, а бідному – божитися*.

У випадку недотримання закону багатіїв здатний ухилитися від відповідальності шляхом підкупу тощо: *Laws catch flies, but let hornets go free; One law for the rich, and another for the poor; Little thieves are hanged, but great ones escape; An ass loaded with gold climbs to the top of the castle*. Українці також звинувачували багатів у брехні: *Багатому ні правди, ні дружби не знавати; Багатий, та кривий, бідний, та прямий; Багатий бреше – ніхто його не вгамує*.

Для обох лінгвокультурних спільнот притаманне трактування багатства як причини втрати розуму та втрати моральних цінностей: *Срібло-*

золото тягне чоловіка в болото; Багатий совісті не купить, а свою погубить; У багатстві сито черево, голодна душа; Багач норовить, як би бідного з ніг збить; too much money makes one mad; An ass is but an ass, though laden with gold; Muck and money go together. Відтак як в англійців, так і українців є порівняння «гроші – біда»: *Від грошей усе лихе на світі; Much coin, much care*.

Англійське прислів'я “*A great dowry is a bed full of brambles*” ставить під сумнів судження про те, що придане забезпечує вдалий шлюб, застерігаючи про нещасливе сімейне життя багатих людей. Цій думці вторить українське прислів'я «*Не з багатством жити, а з людиною*». У низці приказок звучить також думка про те, що багатство – не найголовніше в житті порівняно зі щастям, здоров'ям і чесністю: *Children are poor men's riches; Better be born lucky than rich; Good health is above wealth; A good name is better than riches; Wealth is nothing without health*. Приказка “*Prosperity makes friends, and adversity tries them*” вказує на сумнівність вірності друзів у багача.

Незважаючи на велику кількість англійських паремій, які асоціюють багатство з негативними характеристиками, існують також паремії, що вказують на позитивні риси. Бути багатим – значить жити в достатку, не мати нужди: *A heavy purse makes a light heart; He that has a full purse never wanted a friend; He lives long, that lives long*. Українські паремії, які схвально оцінюють багатство, часто пов'язують його з матеріальними благами, які властиво бажати людині: *Тому живеться, у кого грошик ведеться; Багатому і в будень свято, а вбогому і на паску ніст*. Цінується також ситість: *Голодний при хлібі не будеш*. Багатих людей, незалежно від характеру, шанують: *Багатого, хоч дурня, всяк шанує; Багатого по батькові, убогого на прізвисько*. Багатство дозволяє отримати переваги над іншим: *Багатому і під гору вода тече, а бідному в долині треба криницю копати; Поки багатий стухне, то убогий опухне*.

Пов'язуючи багатіїв із грішми, український народ підкреслює марнотратство з їхнього боку: *Буває, що батько збирає, а син грошима смітить*. При цьому їм властивий страх втрати матеріальних статків: *Багатий чекає капості, а убогий – радості; Багатому не спиться – багатий злодія боїться*.

Дослідження концептів WEALTH та БАГАТСТВО дозволяє побачити особливості формування світогляду двох лінгвокультурних спільнот, які вони закарбували у мові. Для українського народу багатство вважається предметом осуду, адже досягається шахрайством або брехнею: *Хто багатий, той й клятий*. На противагу в англомовній картині

багатство надає статусу людині: *A man without money is no man at all* (Коцюба, 2010). Англіїці порівнюють силу грошей з силою кохання та її тривалістю: *Love does much, money does anything (more), Love lasts as long as money endures*.

Для українців чесність притаманна бідним людям, а багатство вважається джерелом злочинів та порушення законів (*Хто не злодійкуватий, той не буде багатий*), проте для англійської навпаки – бідність-кримінал: *It is a hard task to be poor and leal; Poverty is the root of all evil; poverty is mother of crime*.

Бідність від Бога простежується в англійському світобаченні, на відміну від українського: *“They are poor whom God hates”* порівнюємо з *«Не той бідний – що за душею не має, а той – хто душі»*; *«Багач гроші збирає, а чорт калитку шие»*. Це пов’язано з філософськими трактуваннями багатства і бідності в протестантській культурній традиції як Божої милості за дбайливість і працелюбність та покарання за лінощі й недолугість відповідно.

Серед англійців скупа людина асоціюється з дурнем: *better to die a beggar than to live a beggar*, для українців – навпаки: *дурень дає, а розумний бере*.

Приказка *“Early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise”* вказує на працьовитість англійських багатих людей. Українські

приказки *«Шилом моря не нагрієш – від тяжкої роботи не розбагатієш»* та *«Розуму багато, та грошей чорт ма»* вказують на зневіру українців у можливості здобути заможне життя власним розумом і тяжкою працею, якщо при цьому не вдаватися до шахрайства.

Висновки та перспективи дослідження. Проведене дослідження показало, що ядерні елементи українських та англійських концептів WEALTH/БАГАТСТВО в цілому співпадають, на що вказує на суттєвий збіг у трактуванні відповідних понять. Однак у своїх оціночних та асоціативних компонентах вони мають певні відмінності, що пов’язане з філософським підґрунтям світосприйняття двох народів. Утім, в обох лінгвокультурах виявляється неоднозначне ставлення народів до багатства як блага, яке забезпечує фізичний (якщо не душевний) комфорт, та багатіїв як людей, які водночас викликають внутрішній осуд та упередження, але зовні отримують пошану і захоплення.

Подальші зіставні дослідження частин української та англійської концептосфер видаються нам перспективними питаннями лінгвістичних та мультидисциплінарних досліджень, оскільки вони поглиблюють уявлення про універсальні та етнокультурні особливості світосприйняття, закарбовані у мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волошко М. Ю. Концепт «багатство» у англосаксонській міфопоетичній картині світу. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки*. 2005. № 5(77). С. 88–93.
2. Вуколова В. Intercultural Communication: from Ethnocentrism to Ethnorelativism. *Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці* : збірник матеріалів Міжнар. науково-практичної конференції. Київ : Вид. центр НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. С. 188–193.
3. Головенко К. Віддзеркалення англійських концептів ‘PRIVACY’, ‘PROSPERITY’, ‘SUCCESS’ в україномовній картині світу. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч.* Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. Випуск 75(4). С. 161–165.
4. Етимологічний словник української мови : у 7 томах. НАН України: Інститут мовознавства імені О. О. Потебні. Київ : «Наукова думка», 1982–2012.
5. Зеленцова М. Г. Аналіз фразеологічних номінацій концепту ГРОШІ (на матеріалі фразеологізмів та прислів’їв української, російської і англійської мов). *Лінгвістичні дослідження*. 2011. Вип. 32. С. 61–68.
6. Коцюба З. Г. Рефлексія побутової свідомості в різномовному проverbs’яльному просторі (від універсального до національного): монографія. Львів : ДП «Видавничий дім «Укрпол», 2010. 472 с.
7. Пімонова Т. Г. Міфологеми субконцепта WEALTH. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2011. Вип. 20. С. 364–371.
8. Словник української мови: в 11-и томах / редкол. : І. К. Білодід та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. URL : <http://sum.in.ua>.
9. Сніжко А. М. Концепт УСПІШНА ЛЮДИНА в українській і англійській мовах. *Компаративні дослідження слов’янських мов і літератур*. 2009. Випуск 10. С. 178–183.
10. Сурмач О. Компонентний аналіз синонімічного ряду імені концепту БАГАТСТВО в англійській мові. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*. 2013. Вип. 21. С. 101–106.
11. Терещенко Л. Я. «Що в імені твоїм?»: номінації обманщиків і брехунів в англійській та українській мовах. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «Філологія, Педагогіка»*. 2017. Вип. 25. С. 396–404.
12. OneLook Dictionary Search. URL : <https://www.onelook.com/>.
13. Online Etymology Dictionary. URL : www.etymonline.com.
14. Urban dictionary. URL : <https://www.urbandictionary.com/>.

REFERENCES

1. Voloshko M.Yu. Kontsept "bahatstvo" u anhlosaksonskij mifopoetychij kartyni svitu [Concept 'wealth' in Anglo-Saxon mytho-poetic image of the world]. *The Messenger of Sumy State University. Series philology*, 2005, Nr 5 (77), pp. 88-93 [in Ukrainian].
2. Vukolova V. Intercultural communication: from ethnocentrism to ethnorelativism. *Philosophy of language and new tendencies in translation studies and linguistics*. Kyiv: Vyd. tsestr NPY im. Drahomanova, 2017, pp. 188-193.
3. Holovenko K. Viddzerkalennia anhlijskikh kontseptiv 'PRIVACY', 'PROSPERITY', 'SUCCESS' v ukrainomovnij kartyni svitu [Reflection of English concepts PRIVACY, 'PROSPERITY', 'SUCCESS' in Ukrainian image of the world]. *Scientific letters. Series: Philology (linguistics)*: in 5 volumes. Kirovohrad: RVV KDPU im. Vynnychenka, 2008. Nr 75 (4), pp. 161-165 [in Ukrainian].
4. Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy : v 7 tomakh [Etymological dictionary of the Ukrainian language: in 7 volumes]. Kyiv : «Naukova dumka», 1982-2012 [in Ukrainian].
5. Zelentsova M.G. Analiz frazeolohichnykh nominatsij kontseptu GROSHI (na materiali frazeolohizmiv ta pryslivyiv ukrainskoi, rosijskoi i anhlijskoi mov) [Analysis of phraseological nominations of the concept MONEY (based on phraseological units and proverbs of Ukrainian, Russian and English languages)]. *Linguistic studies*. 2011. Nr 32. pp. 61-68 [in Ukrainian].
6. Kotsiuba Z.H. Refleksiya pobutovoi svidomosti v riznomovnomu proverbialnomu prostori (vid universalnoho do natsionalnoho): monohrafiya [Reflection of common consciousness in the proverbial realm of different languages (from universal to national features): monograph]. Lviv: "Vydavnychiy dim "Ukrpol", 2010. 472 p. [in Ukrainian].
7. Pimonova T.H. Mifolohemy subkontseptu WEALTH [Mythological representation of the subconcept WEALTH]. *Issues of semantics, pragmatics and cognitive linguistics*. 2011. Nr 20. pp. 364-371 [in Ukrainian].
8. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh / Eds. I. K. Bilodid , etc. [Ukrainian Language Dictionary: in 11 volumes]. 1973. Kyiv: Naukova dumka, 1970-1980. Retrieved from: <http://sum.in.ua>. [in Ukrainian].
9. Snizhko A.M. Kontsept USPISHNA LIUDYNA v ukrainskij i anhlijskij movakh [Concept SUCCESSFUL PERSON functioning in Ukrainian and English languages]. *Comparative research of Slavic languages and literatures*. 2009. Nr 10. pp. 178-183 [in Ukrainian].
10. Surmach O. Komponentnyi analiz syninimichnoho riadu imeni kontseptu BAHATSTVO v anhlijskij movi [Componential analysis of the synonymic row of the nominal concept WEALTH in the English language]. *Visnyk of the Lviv University. Series Foreign Languages*. 2013. Is. 21. pp. 101-106 [in Ukrainian].
11. Tereshchenko L.Ya. "Shcho v imeni tvoim?": nominatsii obmanshchykiv i brekhuniv v anhlijskij ta ukrainskij movakh ["What's in your name?": nominations of deceivers and liars in the English and Ukrainian languages"]. *Theoretical and didactic philology. Series "Philology, pedagogy"*. 2017. Is. 25. pp. 396-404 [in Ukrainian].
12. OneLook Dictionary Search. Retrieved from: <https://www.onelook.com/>.
13. Online Etymology Dictionary. Retrieved from: www.etymonline.com.
14. Urban dictionary. Retrieved from: <https://www.urbandictionary.com/>.